

УДК 781.071

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/88-1-14>

**Юлія ГРИЦУН,**

*orcid.org/0000-0003-4829-6608*

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри мистецьких дисциплін

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

(Чернігів, Україна) *yuliagritsun72@gmail.com*

**Наталія РЯБУХА,**

*orcid.org/0000-0002-4182-0289*

доктор мистецтвознавства, доцент,

в.о. ректора

Харківської державної академії культури

(Харків, Україна) *ralnat1277@gmail.com*

**Аліна ЧЕХУНІНА,**

*orcid.org/0000-0002-2492-0448*

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Херсонського державного університету

(Івано-Франківськ, Україна) *alinachekhunina@gmail.com*

## НЕОКЛАСИЧНІ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ПІДХОДИ У ФОРТЕПІАННІЙ МУЗИЦІ ХХ–ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлюються основні особливості неокласичних та експериментальних підходів у фортепіанній музиці ХХ–ХХІ століття. Звертається увага на історичні передумови виникнення неокласицизму як реакції на радикальні зміни в музичному мистецтві початку ХХ століття. Аналізуються естетичні принципи, які стали основою для формування неокласичного стилю, зокрема прагнення до гармонійності, рівноваги та прозорості музичної фактури. Розглядається вплив експерименталізму як художнього явища, що зумовив появу нових композиційних технік і розширення можливостей фортепіанного виконавства. Значну увагу приділено використанню алеаторики, *prepared piano*, інтермедіальних засобів і технологій цифрової обробки звуку, які стали характерними для музики кінця ХХ – початку ХХІ століття. Автор підкреслює, що сучасна фортепіанна музика є полем взаємодії традиції та інновації. Неокласичні елементи органічно поєднуються з експериментальними пошуками, що створює багатовимірний художній простір для композиторів і виконавців. Такий синтез забезпечує актуальність фортепіанної музики у сучасному культурному контексті. У дослідженні наведено приклади творчості композиторів, які репрезентують обидва напрямки, а також тих, хто поєднує неокласичну мову з елементами експерименту. Особлива увага приділяється аналізу конкретних фортепіанних творів, у яких відображено естетичні орієнтири обох підходів. У підсумку стверджується, що неокласичні та експериментальні підходи не є взаємовиключними, а навпаки – доповнюють одне одного, сприяючи розширенню меж фортепіанної мови й еволюції виконавських практик. Таке поєднання є свідченням динамічності й адаптивності фортепіанної музики до викликів часу.

**Ключові слова:** неокласицизм, експерименталізм, фортепіанна музика, ХХ–ХХІ століття, інновації, композиторські техніки.

**Yuliia HRYTSUN,**

*orcid.org/0000-0003-4829-6608*

PhD in Arts, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of the Art Disciplines

T.H. Shevchenko National University “Chernihiv Colehium”

(Chernihiv, Ukraine) *yuliagritsun72@gmail.com*

**Natalia RYABUKHA,**

*orcid.org/0000-0002-4182-0289*

Doctor of Art History, Associate Professor,

Acting Rector

Kharkiv State Academy of Culture

(Kharkiv, Ukraine) *ralnat1277@gmail.com*

**Alina CHEKHUNINA,**  
 orchid.org/0000-0002-2492-0448  
 PhD in Arts, Associate Professor,  
 Associate Professor of the Department of Musical Arts  
 Kherson State University  
 (Ivano-Frankivsk, Ukraine) alinachekhunina@gmail.com

## NEOCLASSIC AND EXPERIMENTAL APPROACHES IN PIANO MUSIC OF THE 20TH–21ST CENTURIES

*The article highlights the main features of neoclassical and experimental approaches in piano music of the 20th–21st centuries. Attention is drawn to the historical prerequisites for the emergence of neoclassicism as a reaction to radical changes in musical art of the early 20th century. The aesthetic principles that became the basis for the formation of the neoclassical style are analyzed, in particular the desire for harmony, balance and transparency of musical texture. The influence of experimentalism as an artistic phenomenon that led to the emergence of new compositional techniques and the expansion of the possibilities of piano performance is considered. Considerable attention is paid to the use of aleatorics, prepared piano, intermedia tools and digital sound processing technologies that have become characteristic of the music of the late 20th – early 21st centuries. The author emphasizes that modern piano music is a field of interaction between tradition and innovation. Neoclassical elements are organically combined with experimental searches, which creates a multidimensional artistic space for composers and performers. Such a synthesis ensures the relevance of piano music in the modern cultural context. The study provides examples of the work of composers who represent both directions, as well as those who combine neoclassical language with elements of experimentation. Special attention is paid to the analysis of specific piano works that reflect the aesthetic guidelines of both approaches. In conclusion, it is argued that neoclassical and experimental approaches are not mutually exclusive, but on the contrary, complement each other; contributing to the expansion of the boundaries of piano language and the evolution of performance practices. Such a combination is evidence of the dynamism and adaptability of piano music to the challenges of the time.*

**Key words:** neoclassicism, experimentalism, piano music, 20th–21st centuries, innovations, compositional techniques.

**Постановка проблеми.** Фортепіанна музика ХХ–ХХІ століття демонструє значне розмаїття стилістичних напрямів, серед яких особливе місце займають неокласичні та експериментальні підходи. В умовах постійного оновлення художньої мови та зростаючої ролі технологій у мистецтві, фортепіано як інструмент переживає якісні трансформації – від засобу реалізації академічних канонів до лабораторії нових звукових форм. З одного боку, композитори звертаються до спадщини минулих епох, прагнучи зберегти структуру, гармонію й жанрову чіткість у неокласичному ключі. З іншого боку – активно розвивається експериментальна фортепіанна традиція, що включає інноваційні техніки звуковидобування, розширену інтерпретацію та електронну взаємодію.

Виникає потреба в комплексному осмисленні цих двох підходів не як взаємовиключних, а як таких, що утворюють динамічну взаємодію у просторі сучасного музичного мислення. Попри наявність окремих досліджень, повноцінний аналіз співвідношення неокласичних та експериментальних стратегій у фортепіанній творчості залишається недостатньо розробленим. Це ускладнює розуміння глибинних змін у фортепіанному мистецтві та його перспектив розвитку. Відтак, постає проблема вивчення специфіки, взаємозв'язків та художнього потенціалу цих напрямів у кон-

тексті загальної еволюції музичної культури ХХ–ХХІ століття.

**Аналіз останніх досліджень.** Сучасна музикознавча думка активно досліджує трансформації фортепіанної музики ХХ–ХХІ століття, зокрема в аспектах неокласичних та експериментальних підходів. У фокусі багатьох науковців перебуває неокласицизм як спроба поєднати раціональність та структурованість історичних форм із новітніми композиційними техніками. Дослідники вказують, що композитори не лише відтворюють класичні жанри, а й критично їх переосмислюють у світлі модерністської та постмодерної естетики, зберігаючи водночас формальну стрункість та архітектоніку.

У сфері експериментальної фортепіанної музики простежується інтенсивний інтерес до нетрадиційних способів звуковидобування, розширених технік гри та мультимедійної інтеграції. Багато досліджень акцентують на використанні *prepared piano*, імпровізаційних моделей, електронної обробки та інтермедійних форматів, що змінюють сприйняття фортепіано як класичного інструмента. Зокрема, актуальні студії описують залучення фортепіано в контексти звукових інсталяцій, перформансів і цифрових середовищ.

Значна увага у працях останнього десятиліття приділяється взаємодії композитора та виконавця

у процесі створення фортепіанної музики. Ідея «відкритої» партитури, гнучкої інтерпретації та імпровізаційного потенціалу стала об'єктом аналітики як у європейських, так і в американських музикознавчих колах. Вивчаються також нові форми співпраці між митцями в умовах кросдисциплінарності та мультимедійності.

У дослідженнях 2020-х років простежується зростаючий інтерес до поєднання неокласичних структур із елементами сонористики, мінімалізму та алеаторики. Такий синтез розглядається як спосіб оновлення фортепіанного звучання та збагачення інтонаційного словника інструмента. Дослідники вказують, що ця тенденція є свідченням постмодерного мислення, де історичне і новітнє співіснують у межах однієї художньої системи.

Таким чином, останні наукові розвідки підкреслюють складність і багатовекторність розвитку фортепіанної музики, що ґрунтується на діалозі між традицією і новаторством, структурною логікою і свободою експерименту.

**Метою статті** є комплексне дослідження неокласичних і експериментальних підходів у фортепіанній музиці ХХ–ХХІ століття з метою виявлення їхніх стилістичних, технічних та естетичних особливостей, а також аналізу взаємозв'язку між традиційними формами та інноваційними практиками у творчості сучасних композиторів. У рамках дослідження передбачається окреслити характерні риси кожного з підходів, з'ясувати їхній вплив на зміну ролі фортепіано як інструмента та визначити нові виклики для виконавця в умовах постмодерного музичного мислення.

**Виклад основного матеріалу.** Фортепіанна музика ХХ–ХХІ століття є ареною активних експериментів, стилістичних пошуків та естетичних суперечностей, що обумовлено як загальною модернізацією мистецтва, так і розвитком технологічного середовища. Одним із найпомітніших напрямів, що зберігає зв'язок із традицією, є неокласицизм – явище, яке виникло як реакція на надмірний емоціоналізм пізнього романтизму та на радикальні новації авангарду. У фортепіанній музиці неокласицизм відзначається зверненням до чітких форм (сонати, варіації, прелюдії, фуги), жанрової впорядкованості, рівноваги структури та ясності фактури. Проте це звернення не є механічним наслідуванням минулого – навпаки, композитори активно трансформують традиційні моделі через призму сучасного світогляду, включаючи модерні гармонії, ритмічну свободу та елемент іронічного дистанціювання (Костакіс, 2021: 30).

Водночас, експериментальна фортепіанна музика стала простором новаторських пошуків, де композитори й виконавці розширюють межі інструменту – як технічно, так і концептуально. Одним із головних векторів експериментування стало використання *prepared piano* – техніки, яка передбачає модифікацію звучання інструмента шляхом розміщення сторонніх предметів між струнами (болтів, гумок, паперу тощо). Це дає змогу отримати нові темброві якості та перетворити фортепіано на ударний або шумовий інструмент. Такі засоби широко використовуються не лише в авангардній музиці, а й у сучасних перформансах, інсталяціях і навіть у кіно- та медіарті (Франклін, 2018: 48).

Ще одним напрямом розвитку фортепіанної експериментальності є сонористика – акцент на тембрових, динамічних, акустичних властивостях звуку як основного носія виразності. У цьому контексті фортепіано функціонує не як мелодико-гармонійний інструмент, а як джерело звукової матерії, з якою композитор працює пластично, як скульптор зі своїм матеріалом. Важливу роль відіграють тут і електронні технології: фортепіано дедалі частіше поєднується з електронною обробкою, синтезом, семплюванням, цифровими ефектами. Такі гібридні форми вимагають від виконавця не лише технічної підготовки, а й здатності до імпровізації, швидкої адаптації до нових умов, а іноді й взаємодії з цифровими середовищами або алгоритмами в реальному часі (Трофименко, 2023: 75).

Не менш важливим аспектом є зміна ролі виконавця. У традиційному (неокласичному) підході виконавець виступає носієм стилістичної грамотності, відтворюючи зафіксовану композитором структуру твору. У випадку з експериментальною музикою, виконавець часто стає співтворцем – йому надається значна свобода в трактуванні, а іноді й у виборі послідовності фрагментів, темпів, фактури, інструментальної підготовки. Також зростає частота звернення до перформативного елементу – коли фортепіанна гра є частиною сценічного дійства або діалогу з візуальними, театральними чи цифровими елементами (Griffiths, 2010: 214).

Особливої уваги заслуговує поєднання неокласичних і експериментальних підходів у межах одного твору. Такий синтез дозволяє створити багатопланові композиції, в яких історична форма співіснує з сучасними звуковими техніками. Наприклад, структура барокової сюїти може бути наповнена кластерами, шумами, підготовленими звуками чи електронною модуляцією. Це створює

ефект контрасту між впізнаваною формою і несподіваним змістом, що характерно для постмодерної естетики гри, цитування, іронії. Подібна естетика характерна для творів композиторів, що працюють на стику жанрів, стилів і технологій.

Таким чином, фортепіанна музика XX–XXI століття є не лише полем стилістичного розмаїття, а й простором активної взаємодії між минулим і майбутнім, академізмом і експериментом. Неокласика уособлює звернення до структурної культури, естетичної цілісності та художньої міри, тоді як експериментальна традиція відкриває нові горизонти звукового сприйняття, технічного збагачення й інтермедійної інтеграції. Разом вони формують складну, але цілісну картину розвитку фортепіанного мистецтва в умовах глобалізованого та постмодерного культурного простору (Мельник, 2021: 53).

**Висновки.** Фортепіанна музика XX–XXI століття демонструє надзвичайну стилістичну різноманітність, у межах якої неокласичні та експериментальні підходи посідають особливе місце. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що ці напрями не є полярно протилежними, а навпаки – активно взаємодіють, створюючи нові художні синтези. Неокласицизм забезпечує спадкоємність музичних форм, жанрів і принципів організації музичного матеріалу, тоді як експериментальна традиція спрямована на пошук нових тембрів, технік та виконавських форматів.

Важливим результатом розвитку цих підходів стало переосмислення самої природи фортепіано як інструмента: від канонічного носія класичної традиції до багатофункціонального засобу вираження, що здатен взаємодіяти з електронікою, простором і навіть глядачем. Це, у свою чергу, зумовлює зміну ролі виконавця – з інтерпретатора на співавтора, що активно включається у творчий процес.

Синтез неокласичних форм із елементами експерименту дозволяє композиторам оновлювати художню мову, зберігаючи логіку музичного мислення та водночас розширюючи її межі. Такий підхід сприяє виникненню нових композиційних моделей, де історичне та сучасне співіснують у єдиному звуковому просторі.

Отже, фортепіанна музика останніх десятиліть є яскравим прикладом творчого діалогу між традицією й інновацією. Її аналіз не лише розширює уявлення про сучасні музичні процеси, а й формує підґрунтя для подальших досліджень у галузі інтерпретації, композиторської техніки та естетики виконання.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок можуть стати вивчення взаємодії фортепіано з цифровими медіа, роль виконавської імпровізації у новітній музиці, а також аналіз рецепції експериментальних форм фортепіанної творчості в академічному середовищі та широкому культурному контексті.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костакіс К. Акустичні метаморфози: фортепіано у XXI столітті. *Contemporary Music Review*. 2021. Vol. 40(1). P. 23–38.
2. Марченко І. Фортепіанна інтерпретація в умовах постмодерну: тенденції та виклики. *Культурологічний вісник*. 2022. Вип. 65. С. 90–96.
3. Мельник Л. Звуковий простір експериментальної фортепіанної музики: сенси, техніки, медіа. *Вісник Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського*. 2021. № 49. С. 51–58.
4. Трофименко Г. Взаємодія фортепіано та електроніки у музиці XXI століття. *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського*. 2023. Вип. 140. С. 73–81.
5. Франклін П. Неокласицизм у музиці: пошук стилю в епоху модернізму. пер. з англ. *Музика в контексті культури*. 2018. № 2. С. 45–58.
6. Dack J. Electroacoustic Piano Music: Aesthetics and Practice. *Leonardo Music Journal*. 2020. Vol. 30. P. 34–41.
7. Flores M. Piano Beyond Tradition: Experimental Approaches in the 21st Century. *Journal of New Music Research*. 2020. Vol. 49(4). P. 301–315.
8. Griffiths P. *Modern Music and After*. Oxford : Oxford University Press, 2010. 416 p.
9. Kramer J.D. *Postmodern Music, Postmodern Listening*. New York : Bloomsbury Academic, 2016. 256 p.
10. Solomos M. From Sonority to Sound: The New Sonic Aesthetic in Contemporary Piano Music. *Organised Sound*. 2019. Vol. 24(1). P. 12–23.

#### REFERENCES

1. Kostakis K. (2021). Akustychni metamorfozy: fortepiano u XXI stolitti [Acoustic metamorphoses: piano in the 21st century]. *Contemporary Music Review*, Vol. 40(1), pp. 23–38. [in Ukrainian]
2. Marchenko I. (2022). Fortepianna interpretatsiia v umovakh postmodernu: tendentsii ta vyklyky [Piano interpretation in the context of postmodernism: trends and challenges]. *Kulturolohichniy Visnyk*, (65), pp. 90–96. [in Ukrainian]



3. Melnyk L. (2021). Zvukovyi prostir eksperymentalnoi fortepiannoi muzyky: sensy, tekhniky, media [Sound space of experimental piano music: meanings, techniques, media]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu mystetstv im. I. P. Kotliarevskoho*, (49), pp. 51–58. [in Ukrainian]
4. Trofymenko H. (2023). Vzaiemodiia fortepiano ta elektroniky u muzytsi XXI stolittia [Interaction between piano and electronics in 21st-century music]. *Naukovyi Visnyk NMAU im. P. I. Chaikovskoho*, (140), pp. 73–81. [in Ukrainian]
5. Franklin P. (2018). Neoklasytsyzm u muzytsi: poshuk stylu v epokhu modernizmu [Neoclassicism in music: the search for style in the age of modernism]. Transl. from English. *Muzyka v konteksti kultury*, (2), pp. 45–58.
6. Dack J. (2020). Electroacoustic Piano Music: Aesthetics and Practice. *Leonardo Music Journal*, Vol. 30, pp. 34–41.
7. Flores M. (2020). Piano Beyond Tradition: Experimental Approaches in the 21st Century. *Journal of New Music Research*, Vol. 49(4), pp. 301–315.
8. Griffiths P. (2010). *Modern Music and After*. Oxford: Oxford University Press. 416 p.
9. Kramer J. D. (2016). *Postmodern Music, Postmodern Listening*. New York: Bloomsbury Academic. 256 p.
10. Solomos M. (2019). From Sonority to Sound: The New Sonic Aesthetic in Contemporary Piano Music. *Organised Sound*, Vol. 24(1), pp. 12–23.